

**Az anyanyelvi nevelés megvalósítása a II.
Rákóczi Ferenc Könyvtárban és a vármegyei
hatókörű városi könyvtárakban**

TDK dolgozat

Készítette:

Brézai Zoltán Péter

informatikus könyvtáros szakos

hallgató

Témavezető:

Dr. Szűts-Novák Rita

egyetemi adjunktus

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Informatikai Kar

Eger

2025

Tartalom

Bevezetés	3
A kutatás színterei és módszertana	4
A kutatás színterei	4
A kutatás módszertana.....	5
Az anyanyelvi nevelés iskolán kívüli lehetőségei, avagy a könyvtárak szerepvállalása	7
Az anyanyelvi nevelés megvalósulása a könyvtárakban	9
Az anyanyelvi nevelés a II. Rákóczi Ferenc Könyvtárban	9
Az anyanyelvi nevelés a Balassi Bálint Könyvtárban	10
Az anyanyelvi nevelés a Bródy Sándor Könyvtárban	10
Az anyanyelvi nevelés a Méliusz Juhász Péter Könyvtárban.....	11
Anyanyelvi nevelés a Móricz Zsigmond Könyvtárban	11
Következtetések	12
Összegzés.....	12
Nyilatkozat.....	12
Irodalomjegyzék	13
Mellékletek.....	15
Melléklet 1, nyelvi játékos feladatok	15
Melléklet 2, történetmesélés módszerével alkalmazott tanulás.....	20
Melléklet 3, szerepjátékos feladatok	21

Bevezetés

Témaválasztásom indokaként lényegesnek tartom megemlíteni, hogy az Anyanyelvápolók Szövetségének tagjaként fontos szerepet tölt be életemben a nyelvművelés, az anyanyelvi neveléssel való kapcsolat. 10 éve szervezek *Anyanyelvi játékok – játékos anyanyelv* címmel egy vetélkedőt, melyben Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Győr-Moson-Sopron vármegyei, valamint felvidéki és kárpátaljai általános- és középiskolás diákok vesznek részt. De hogyan illeszkedhet mindez a könyvtári programokhoz, foglalkozásokhoz? A II. Rákóczi Ferenc Könyvtár, ahol dolgozom több rendezvényébe már korábban beépített olyan jellegű programelemeket, amelyek szoros kapcsolatban állnak az anyanyelvi neveléssel. Néhány éve több korosztály számára szerveztem anyanyelvi játékot, a már említett vetélkedő feladatai alapján. Vallom, hogy a játékoság eszközeivel könnyebben lehet tanítani a fiatalokat, és bármely korosztályt, hiszen az emberek szeretnek játszani, és így voltaképpen sokkal egyszerűbben sajátíthatják el a különböző nyelvtani ismereteket, készségeket. Dolgozatomban azt vizsgálom, hogyan valósítható meg az anyanyelvi nevelés könyvtári keretek között. Mik lehetnek azok a lehetőségek, amelyek segítik az iskolán kívüli nevelést, illetve milyen módszerekkel valósítható meg a folyamat? A vármegyei hatókörű városi könyvtárak közül részletesen a miskolci II. Rákóczi Ferenc Könyvtár ezen a téren elért eredményeit mutatom be, de mellette 4 környező vármegye intézményeinek programjait is ismertetem. A kutatás során azért a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtárral, az egri Bródy Sándor Könyvtárral, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Könyvtárral és a salgótarjáni Balassi Bálint Könyvtárral foglalkoztam, mert ezek az intézmények hasonlóan a miskolcihoz fiókkönyvtárakkal is rendelkeznek és Északkelet-Magyarországon találhatók. Fontos kiemelni, hogy ezeknek a városoknak a településszerkezete, valamint társadalmi összetétele is hasonló képet mutat. Dolgozatomban az anyanyelvi neveléssel kapcsolatos módszertant is taglalom, valamint részletesen kifejtem milyen jellegű programokkal várják olvasóikat a könyvtárak, amelyek hozzájárulnak az anyanyelvi neveléshez. A munkahelyemen a II. Rákóczi Ferenc Könyvtárban kapcsolódok ehhez a tevékenységhez a nyelvi játékok által, de más jellegű foglalkozásokról is beszámolok. Meglátásom szerint az olvasásnépszerűsítő programok, versenyek mellett a könyvtárakban fontos szerepet kapnak az ismeretterjesztő előadások, valamint a nyelvi játékok is. Ezek szerepe a tanulásban, kommunikációs készségfejlesztésben, valamint a szókincs gyarapításában is elengedhetetlen. Lényeges szempont, hogy az innovatív eszközöket a könyvtárak kihasználják, mert segítségükkel érdekesebbé, izgalmasabbá tehetik a különböző szakköröket, előadásokat. Az informatikai eszközök – különös tekintettel az okos

készülékekre – tudatos és megfelelő használata lehet a célravezető módszer, hogy a minden korosztályt érdekelté tehesünk az anyanyelvi nevelés területén. Persze ki kell emelnem azt is, hogy az eszközök használata szabályozott keretek között a megfelelő mértékben történjen, így az informatika, azon belül pedig a robotika által az olvasásnépszerűsítés mellett különböző kommunikációs készségekkel, nyelvtani ismerettel is gazdagodhatnak a résztvevők.

A kutatás színterei és módszertana

A kutatás színtereiül szolgáló könyvtárak kiválasztásánál elsőként a Miskolcon működő II. Rákóczi Ferenc Könyvtárra esett a választásom. Mivel ebben az intézményben dolgozom és magam is aktívan részt veszek azoknak a programoknak a szervezésében, amelyek az anyanyelvi neveléshez kapcsolódnak. A másik négy könyvtár: a salgótarjáni Balassi Bálint Könyvtár, az egri Bródy Sándor Könyvtár, a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtár, valamint a nyíregyházi Móricz Zsigmond Könyvtár kiválasztásánál fontos szerepet játszott az intézmények földrajzi elhelyezkedése, társadalmi beilleszkedése, lakosságszáma, valamint településszerkezete és a fiókkönyvtárak megléte is. Természetesen a 19 vármegyei hatókörű városi könyvtár ilyen jellegű programjainak vizsgálata terjedelmi okok miatt sem kaphatott helyet ebben a dolgozatban, valamint a korábban említett hasonlóság miatt ennek az öt intézménynek a már említett szempontok szerinti vizsgálata volt indokolt. Az anyanyelvi nevelés könyvtári létjogosultságának elemzése mellett mindenképpen lényegesnek tartom, hogy essék szó a módszertanról is, hogyan is lehet megvalósítani ezt a tevékenységet könyvtári keretek között. Ki kell emelni a könyvtárosok mellett a pedagógusok közvetítő szerepét, valamint tanulók aktivitását érdeklődését a nyelvtan, mint tudomány iránt a nyelvi játékok segítségével. Meg kell említeni azt is, hogy a vizsgált színtereken a könyvtárosok szerepvállalása, valamint bizonyos alapvető anyanyelvi készségek megléte elengedhetetlen.

A kutatás színterei

Hol valósulhat meg anyanyelvi nevelés? Sokak álláspontja az, hogy az anyanyelvi nevelés csak iskolai keretek között és a tanórákon valósítható meg. A beszédművelő körök, valamint az anyanyelvi klubok létrejötte azonban bizonyítja, hogy a színterek ennél sokkal bővebbek, hiszen bárhol és bármilyen formában megvalósíthatók. Az iskolák mellett ki kell emelnem a művelődési- és közösségi házak különösen a vidéki kistételepüléseken betöltött szerepét. Ám az anyanyelvi nevelés színtere lehet múzeum is. Példaként említhetem A Magyar Nyelv

Múzeumát, mely Széphalmon küldetésének tekinti, hogy Kazinczy Ferenc egykori birtokán ne csak bemutassa a neves nyelvűvelő életét, munkásságát, hanem olyan élményalapú nyelvészeti foglalkozásokat is tartson, melyek felkeltik a fiatalok érdeklődését anyanyelvünk ügye iránt. A nyelvészet, mint tudomány a játékosság eszközeivel érintheti meg leginkább a diákokat, hiszen játszani mindenki szeret. „A fiatalok előtt a legjobb propaganda a játék. Huizinga műve a Homo ludens szerint, az ember játszó lény, tehát mivel játszani mindenki szeret, ilyen formában a figyelmet is jobban fel lehet kelteni. Az Anyanyelvápolók Szövetségének volt egy pályázata a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával közösen 2000-ben Szójátékos anyanyelvünk, 2001-ben Anyanyelvi rejtvénytár címmel. Mindkét pályázat nagy sikert hozott és mindkettőben találhatunk érdekes példákat arra, hogy mennyire sokszínű a magyar nyelv.” (Brézai 2007.).

A múzeumok mellett véleményem szerint felértékelődik a könyvtárak szerepe is, mégpedig azért, mert a legapróbb településeken is jelen vannak a könyvtári szolgáltatóhelyek, vagy éppen a könyvtárbusz által. Természetesen a nagy városokban, így az általam vizsgált öt vármegyeszékhelyen működő könyvtárban ez még jelentősegteljesebb. Minden korosztály érintett ebben programban, nemcsak az iskolások, hiszen a játékélmény megérinti az idősebbeket is. A könyvtárak már az óvodásoknak is kínálnak foglalkozásokat, melyek felkészítik az anyanyelvi nevelés iskolai formájára. Nem szabad azonban megfeledkezni az idősebb korosztályról sem, hiszen számukra is biztosított az anyanyelvi neveléssel összefüggésben megvalósuló program, és mint a példák bizonyítják ezek nemcsak az olvasókörökre fókuszálnak, hanem vannak kimondottan olyan jellegű rendezvények, amelyek túlmutatva ezen a nyelvi játékokban teljesednek ki.

A kutatás módszertana

Meg kell említenem azt is, hogy milyen módszerekkel lehet az anyanyelvi foglalkozásokat megvalósítani. Arra kerestem a választ, hogy az anyanyelvi nevelés a nyelvi játékokkal összefüggésben milyen módszerekkel és hogyan valósíthatók meg.

Szemléletformáló és érzékenyítő módszer. Itt a fiatalokat játékos feladatokkal lehet rávilágítani pl. régi szavak, vagy éppen a mai magyar nyelvből már kikopott, szólások közmondások jelentésére. Ide sorolhatók a mellékletben olvasható szólásokkal közmondásokkal foglalkozó feladatok. Például keressenek olyan közmondásokat, amelyekben állatnevek szerepelnek.

Szimuláció, a szerepjáték és a játék. Többféle lehetőség is létezik a nyelvtani ismeretek elsajátítására. A szólások és közmondások körülírása, valamint egy adott szólas elmutogatása is efféle feladat. Egy szereplő beszél, vagy mutogat, és a többieknek kell kitalálni az adott szólas, vagy közmondást. Az erre vonatkozó részletes feladatleírás a mellékletben olvasható.

Projekt módszer. Ebben az esetben kap szerepet a történetmesélés, ahol csoportmunka során a könyvtárakban egy történetet alkotnak, majd itt újból előtérbe kerülhet a szerepjáték. Az alaktanhoz és szófajtanhoz kapcsolódó mese a mellékletben olvasható. (Lásd 2.melléklet)

Megbeszélés módszerével is találkozhatnak a program során, ugyanis egy adott könyv bizonyos fejezeteinek szavait beszélhetik meg alaktani, valamint szófajtani szempontból.

Vita és az érvelés szintén a mellékletben leírt szituációs játékhoz kapcsolódik, ahol kimondottan az anyanyelvápolást kell beépíteniük egy mesébe, vagy rövid színdarabba. A fiatalok szókincsét gyarapíthatja az is, hogy 5 megadott szót be kell építeni a történetbe, hogy az kerek egészet alkosson, ne sérüljön a szövegkohézió. Erre a mellékletben található szituációs játék ad példát. (Lásd 3. melléklet)

Szemléletes módszer az összetett szavak bemutatásánál alkalmazható, ahol szemléltetjük a program résztvevőivel, hogy egy adott szónak mennyi közös elő, vagy éppen utótagja lehet.

Gyakorlati jellegű feladat lehet az, amikor álszavakat kell összerakni meghatározás alapján, az ehhez kapcsolódó feladat a mellékletben olvasható. Olyan szavakat, melyek külön-külön léteznek ugyan, de egybeírva csak a példában leírt szabályok alapján állíthatók össze. (Lásd 1. melléklet)

Kutató jellegű feladatként említhetem a mellékletben található azon feladatot, melynek során különböző tájszóváltozatokból kell megfejteni az adott szó ma is használt köznyelvi megfelelőjét. Bár inkább kultúrtörténeti szempontból jelentős, de ide sorolnám a híres magyar személyiségek említő neveinek ismeretével foglalkozó feladatot is. (Lásd 1. melléklet)

Motivált és élményalapú tanulás és a felfedezésen, elemzésen alapuló tanulás szempontjából kiemelném a már említett szituációs játékot, valamint a mellékletben ugyancsak szereplő csacsi-pacsi feladatot, ahol szintén élménypedagógiai feladatokkal birkózhatnak meg a résztvevők. Ide sorolnám még a rendszámtáblás játékot, amely többféleképpen logikai alapon játszható. (Lásd 1. melléklet)

Az anyanyelvi nevelés iskolán kívüli lehetőségei, avagy a könyvtárak szerepvállalása

Milyen lehetőségek vannak az anyanyelvi nevelést illetően a könyvtárakban? A kérdés jogosságához nem férhet kétség, hiszen mára már nyilvánvalóvá vált, hogy az anyanyelvi nevelés, nemcsak tanórákon és nemcsak az iskolákban valósítható meg. A színterek közül a művelődési és közösségi házak mellett a múzeumok közül A Magyar Nyelv Múzeumát, mint szakmúzeumot említhetjük elsőként. Az intézmény szakmai jellegéből adódóan szervez emlékeztetpedagógiai foglalkozásokat, melyek jelentős mértékben hozzájárulnak a diákság anyanyelvi kompetenciáinak fejlesztéséhez, ismeretük gyarapításához. Anyanyelvünk szentélyében, Széphalmon Kazinczy Ferenc egykori birtokán nemcsak a nyelvművelés atyjának életét és munkásságát ismertetik meg elsősorban az iskoláskorú fiatalokkal, hanem játékos feladványokkal, fejtörőkkel teszik emlékezetessé az ott eltöltött időt. A könyvtárak szerepe azonban ebben a kérdéskörben felértékelődik. Hogy miért? Mert ebben az intézménytípusban már sokkal korábban elkezdődik az anyanyelvi nevelés. Ugyanis a legkisebbeknek (0-3 éves) baba-mama, vagy babusgató foglalkozásokat tartanak. A mondókázó klubokban már elkezdődik a kicsik anyanyelvvel való ismerkedése. Először csak a szavak, majd később a mondatok és a szöveg szintjén is. Az egyszerűség jegyében zajlanak ezek a programok, de ez az egyszerűség teszi még élvezhetőbbé, és egyben emészthetőbbé a folyamatot. Kodály Zoltán mondta egy kérdésre válaszolva: „Arra a kérdésre, hogy mikor kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt találtam felelni: kilenc hónappal a születése előtt. Első percben tréfára vették, de később igazat adtak. Az anya nemcsak testét adja gyermekének, lelkét is a magából építi fel... még tovább mennék: nem is a gyermek: az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.” (Kodály 1948.). Természetesen a Kodály szavai nemcsak a zenei, hanem az anyanyelvi nevelés szempontjából is megállják helyüket, hiszen meglátásom szerint, ha az anyanyelvi nevelés a verseléssel, meséléssel és mondókázással már a gyerek születése előtt elkezdődik hatással lesz a gyermekre a későbbi időszak folyamán is.

Óvodásoknak és kisiskolásoknak (3-10 éves) meseposztós papírszínházak foglalkozást, előszavas mesélést, játékos fejtörőket kínálnak a könyvtárak. A gyermekek számára éppen ez az időszak az, amikor fontos szerepet játszanak a mesék, és egyáltalán nem mindegy, hogy mit olvasunk nekik. Arany László, vagy éppen Benedek Elek és Illyés Gyula által összegyűjtött mesék mellett a magyar népmesék megismertetése álláspontom szerint

elengedhetetlen, mert így a gyerekek szókincse is bővül azáltal, hogy megismeri a régi mesterségneveket, ma már nem, vagy csak kevésbé használt tájszavakat.

Általános iskola felső tagozatosainak és középiskolásoknak (10-18 éves) a nyelvi játékokat, valamint az ismeretterjesztő előadásokat szerveznek a könyvtárak. Véleményem szerint ennél a korosztálynál már leginkább a nyelvi játékok segítik elő az anyanyelvre történő nevelést oly módon, hogy a játékoság eszközeivel hívják fel a fiatalok figyelmét a nyelvtani összefüggésekre, jelenségekre. „A fiatalok előtt a legjobb propaganda a játék. Huizinga műve a Homo ludens szerint, az ember játszó lény, tehát mivel játszani mindenki szeret, ilyen formában a figyelmet is jobban fel lehet kelteni. Az anyanyelvi rejtvényekkel kapcsolatos pályázatnak, vehetik legnagyobb hasznát a pedagógusok az anyanyelvi nevelésben. Az a legnagyszerűbb ebben a kiadványban, hogy nagyon sokféle rejtvénymetodikát mutat be az olvasóközönségnek, és rendkívül agyafűrt kérdéseket tesz fel.” (Brézai:2007) Csak néhányat ragadnék ki a sok pályázat közül. Szilvási Csaba pályázatából a szórejti versikék közül a két legmókásabb:

„Az első négy betű azt jelzi, „francia”,

Míg a két utolsó, hogy „folyó kisia”,

A hat betű együtt ott van nyakunk körül,

Hogyha nagyon szoros, az ember nem örül.

(A válasz gallér)

A szó első fele bölcséletet láttat,

A második vizet, mely nem ismer gátat.

Nevében egy füles állathoz hasonló,

Mely akkor szükséges, ha nincsen (hason) ló.

Ez a jámbor jószág csökönyössé válhat:

S mindenkit a tudás tüskéibe rángat.

(A válasz: tanár)” (Szilvási:2002).

Kortól függetlenül az idősebb korosztálynak (18 éves kortól) nyelvi játékok, kvízek, ismeretterjesztő foglalkozások, keresztrejtvény, műveltségi vetélkedők jelenthetik a könyvtárakban a játszva tanulást. Ebben a korosztályban ugyanis a vetélkedés is fontos szerepet játszhat.

Az anyanyelvi nevelés megvalósulása a könyvtárakban

A kutatás alkalmával elsőként azt állapítottam meg, hogy a könyvtárosok sem voltak minden esetben tisztában azzal, hogy az adott program, foglalkozás az anyanyelvi nevelés témakörébe sorolható-e vagy sem. Megállapítottam azt is, hogy nagyon nehezen határozható meg az is, hogy az olvasásnépszerűsítő foglalkozások vajon az anyanyelvi neveléshez kapcsolhatóak-e, vagy inkább irodalmi vonatkozásúaknak tekinthetjük. Az a véleményem, hogy minden olyan jellegű program, vagy foglalkozás, amely fejleszti a fiatalok anyanyelvi kompetenciáit, kommunikációs készségeit az ide sorolható. Éppen ezért a különböző könyvtárak programjainak bemutatásánál arra törekedtem, hogy azokat is szerepeltessem, hiszen azok is az anyanyelvi neveléshez kapcsolódnak, szerves részeivé válhatnak.

Az anyanyelvi nevelés a II. Rákóczi Ferenc Könyvtárban

A miskolci intézmény esetében a legkisebbek Babusgató elnevezésű foglalkozását említem, melyet Barta Mária Viola színész vezet. Itt szerepet kapnak a mondókák, versikék és gyermekdalok is. A foglalkozás a ritmusérezés, valamint a szókincs, valamint a hangsúlyok szempontjából bír jelentőséggel.

Mesetarisznya foglalkozás már nagyobbaknak szól, itt életrajzi mesét adnak elő a gyermekkönyvtárosok. Ennél a programnál csakúgy, mint a papírszínházsnál és meseposztósnál már fontos szerepet kapnak a nyelvi, esetenként a nem nyelvi kompetenciák, vagyis a gesztusok is. A résztvevőknek találós kérdéseket tesznek fel és a foglalkozás után a közös játék sem marad el, így téve még érdekesebbé a rendezvényt. Olvasók királya, királynője egyéni, valamint a Hahó könyvtársak csoportos olvasásnépszerűsítő pályázat általános iskolásoknak szól és egy adott könyvhöz kapcsolódó kérdések megválaszolásán alapszik. Az olvasók királyát és királynőjét az Országos Könyvtári Napok záró rendezvényén, a Könyves Vasárnapon koronázzák meg. A Hahó könyvtársak című verseny több forduló és nemcsak az írásbeli, hanem a szóbeli fordulóból áll. Így a nyelvi és a nem nyelvi kompetenciát is fejleszti, mert a szóbeli döntő során a kijelölt mesét elő is kell adniuk a gyerekeknek. Ez egy csapatverseny, de a játékosság dominál, amely a gyermekek számára oly kedves.

Anyanyelvi játékok nemcsak a szünidei nyári tábor programjában kapnak helyet, hanem a Tompa Mihály Fiókkönyvtárban is, ahol a Martin-Kertvárosi Nyugdíjas Klub tagjainak évente két alkalommal szervez élményalapú közös játékot a könyvtár. A nyelvi kreativitás és nyelvi

leleményesség mellett ismeretterjesztő foglalkozásokat is tartanak, ahol a játékoság eszközeit vonultatják fel.

Az iskolásoknak alsó tagozatosainak szóló robotika foglalkozás, amely az adott témához tartozó könyvet, valamint a digitális eszközök segítségével egy robot működését is bemutatja. Interaktív rendhagyó nyelvtanórák középiskolásoknak a Miskolci Egyetem oktatóinak bevonásával történik.

Az anyanyelvi nevelés a Balassi Bálint Könyvtárban

Ciróka-Mondóka programot óvodások számára szervezi az intézmény. Ennek során elsősorban azokat a fiatalokat célozzák meg, akik most kezdik elsajátítani a beszéd készségét, először tanulnak rövid versikéket, mondókákat. Mondókázó foglalkozás tematikus formában egy-egy néphagyományhoz kapcsolódóan tölti be szerepét, hogy minél inkább közelebb kerüljön a legkisebb, legfiatalabb olvasókhoz. Az idősebb korosztály számára fontos szerepet kínálnak a papírszínház és élőszavas mesélések. Elsősorban az óvodásoknak és általános iskola alsó tagozatos tanulóinak szól ez a program. A salgótarjáni intézmény küldetéseként fontosnak tartja, hogy ebben a formában a legkisebbeket is becsalogassa a könyvtárba, hiszen belőlük lesznek a majdani olvasók. Könyvtári foglalkozások szervezése az olvasásnépszerűsítés jegyében az általános iskolásoknak szól. Mindig kiemelnek egy adott könyvet, elsősorban mesét, vagy az idősebbeknek ifjúsági regényt, amelyről beszélgetnek. Ezáltal gyarapszik a gyerekek szókincse, valamint nyelvtani ismerete is.

Az anyanyelvi nevelés a Bródy Sándor Könyvtárban

Egerben a Bródy Olvasóklubot kell megemlíteni, ahol a klub tagjait és minden érdeklődőt kéthavonta könyves beszélgetésre invitál az intézmény. Kiválasztanak néhány regényt, illetve novelláskötetet, amelyeket elolvasnak majd egy közös beszélgetésen vitatnak meg. Lényeges az is, hogy ehhez a klubhoz bárki csatlakozhat, aki szeret irodalomról, könyvekről beszélgetni, olvasmányélményeket megosztani. Az élményalapú beszélgetések teszik még emlékezetesebbé ezeket az összejöveteleket. Ebben a klubban minden korosztály érintett lehet, tehát korosztályokon átívelő programról van szó. A könyvtár itt sem feledkezik meg a legkisebbekről sem. Az óvodás gyerekek számára mondókázó és zenés babafoglalkozást kínálnak, mely fejleszti a legfontosabb kisgyermekkorai készségeket. Az intézményben

akárcsak a könyvtárak többségében itt sem maradhatnak el a mesék. Elsődlegesen az óvodás korcsoportot célozzák meg ezzel a rendezvényükkel, de a kisiskolásoknak szól ez a program. Az egri intézmény felismerte, hogy az anyanyelvi nevelés szempontjából fontos a generációk összekapcsolása, valamint az, hogy már a legfiatalabb olvasókat is becsalogassák a könyvtárba,

Az anyanyelvi nevelés a Méliusz Juhász Péter Könyvtárban

Égig érő mesefa népmesei foglalkozás óvodásoknak és kisiskolásoknak kínál programot, melynek során egy adott meséről, valamint az ahhoz kapcsolódó néphagyományokról is beszélgetnek. A mesék olvasásán túl fontos szerepet kapnak a népmesei elemek, valamint a szólások, közmondások, melyek fejlesztik a fiatalok anyanyelvi kompetenciáit.

A Harry Potter könyvklub gyerekeknek és felnőtteknek szóló foglalkozás, mely drámapedagógus vezetésével zajlik. A még most is rendkívül népszerű könyvről szóló beszélgetések mellé kvízek is társulnak, így téve még érdekesebbé a rendezvényt. A játékosság és a vetélkedés eszköztét kapcsolja össze ezzel a könyvtár. Az intézmény nyári táboraiban is lényeges elem a mese. A fiatalok a nyári időszakban sem szakadnak így el mesék varázslatos világától a könyvtári táborok során. A debreceni intézmény egyik érdekes rendezvénye a Csendes Lapozgatók Hangulatbulija, amely egy felnőtteknek szóló olvasásnépszerűsítő programként számít az érdeklődőkre.

Anyanyelvi nevelés a Móricz Zsigmond Könyvtárban

A nyíregyházi könyvtár Ringató, valamint Kerekítő foglalkozásai elsősorban a 0-3 éves korú gyerekeket és szüleiket célozzák meg. A Kodálytól korábban már idézett gondolatok jegyében ezt a korosztályt is bevezetik az anyanyelv világába. A Cseperedő címet viselő program az óvodásoknak, kisiskolásoknak élıszavas és papírszínházas mesékkal, utána beszélgetéssel kínál kikapcsolódást.

Cimbora klub programjában már az idősebb diákok, vagyis az általános iskola 3-8. osztályosai vehetnek részt. Itt az ifjúsági irodalom kerül terítékre, egy könyvélményről beszélgetnek. Kamasz terasz a középiskolásoknak két helyi költő Béres Tamás és Nagy Zsuka közreműködésével. Ebben a programban a kreatív írás kap szerepet, mely nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a diákok ebbéli készsége is még jobb legyen az átlagnál

Következtetések

Az anyanyelvi nevelés nem csupán iskolában tanórai keretek között valósítható meg. Álláspontom az, hogy a könyvtáraknak kulcsszerepük van az anyanyelvi oktatás iskolán kívüli tevékenységének vonatkozásában. Itt elsősorban a nyelvi játékok, valamint az ismerterjesztő előadások járulnak hozzá leginkább az anyanyelvi kompetenciák fejlesztéséhez. Az olvasó klubokról, valamint az olvasásnépszerűsítő pályázatokról is szólnom kell, ugyanis ezek a rendezvények jelentős mértékben elősegíti a különböző korosztályok szókincsgyarapodását. Nem zárható ki az anyanyelvi nevelésből a digitális eszközök használata sem, hiszen a technikai vívmányai megfelelő használatával ebben az esetben is érdekesebbé, élményszerűbbé tehetik a foglalkozásokat.

Összegzés

Dolgozatomból kiderül, hogy az anyanyelvi nevelés az oktatási intézményeken, művelődési házakon és múzeumokon kívül a könyvtárakban is megvalósítható. A könyvtárak fontos színterei az anyanyelvi nevelésnek, mert minden korosztály látogatja a gyermekektől az idősekig. Az olvasótáborok, olvasásnépszerűsítő versenyek mellett lényeges szerepet kapnak a nyelvi játékok, mert a játék öröme mindenki átérzi, és játszva sajátíthatja el az anyanyelvi kompetenciákat. A lehetőségek adottak, hogy a modern technika eszközeit alkalmazva tegyük még érdekesebbé, akár látványosabbá ezeket a foglalkozásokat.

A könyvtár, mint az anyanyelvi nevelés színtere azért a legalkalmasabbak egyike, mert a könyvek világa segíti az oktató munkát és itt könnyedén megtaláljuk a választ az adott kérdésre, ha utána keresünk a különböző kötetekben. Az elérhetőség, megvalósíthatóság, élményközpontúság hármasságával szervezhetik programjaikat a könyvtárak az anyanyelvi nevelés vonatkozásában.

Nyilatkozat

Alulírott Brézai Zoltán Péter nyilatkozom, hogy dolgozatomban nem használtam a mesterséges intelligenciát.

Irodalomjegyzék

- Adamikné, Jászó Anna (2008): *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Trezor Kiadó, Budapest
- Adamikné, Jászó Anna (2008): *Az anyanyelvi nevelés módszerei - Általános iskola 1-4. osztály*. Trezor Kiadó, Budapest
- Balázs, Géza (2021). Mi születik velünk? Velünk születtség: nyelv, gyermekfolklor. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, (9)1, 87–98.
<https://doi.org/10.31074/gyntf.2021.1.87.98>
- Balázs, Géza-Grétsy, László (szerk.) 2001. Szójátékos anyanyelvünk válogatás a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának anyanyelvi pályázataiból Budapest: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
- Brézai, Zoltán 2001. Nyelvi játék - nyelvi leleményesség Beszélgetés Grétsy Lászlóval Édes Anyanyelvünk XXIII. évf. 5. sz.
- Brézai, Zoltán 2003. „Hiszek a jövőben” Beszélgetés Wacha Imre tanár úrral Édes Anyanyelvünk XXV. évf. 1.sz.
- Brézai, Zoltán 2007: Anyanyelvi mozgalmaink története és helyzete napjainkban Miskolc szakdolgozat
- Deme, László 1990. Nyelveink jövője és jövőnk nyelve Budapest: Magyar Eszperantó Szövetség
- Forgács, Róbert (2020): *Szín-Játszó-Tér Kommunikációs, csapatépítő és drámajátékok*. Tinta Könyvkiadó, Budapest
- Galló, Ágnes-Mózes, Krisztián (2020): *Anya-Nyelv-Mester*. Tinta Könyvkiadó, Budapest
- Grétsy, László (szerk.) 2002. Anyanyelvi rejtvénytár válogatás a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának anyanyelvi pályázataiból Budapest: Trezor Kiadó
- Grétsy László – Kiss Gábor (2022): *Melyiket válasszam? Háromszáz tanács a helyénvaló szóhasználathoz* Tinta Könyvkiadó, Budapest
- Huizinga, Johan (1990): *Homo ludens: Kísérlet a kultúra játék-elemeinek meghatározására* Szeged Universum
- Juhász, Valéria (2023): *A beszédfejlődés segítése és a nyelvi tudatosság fejlesztése a sikeres olvasásért, a jó tanulásért*. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged
- Kiss, Gábor-Batyó, Margit (2012): *Tájszavak- A magyar nyelvjárások atlaszának szavai, szóalakjai*, Tinta Könyvkiadó, Budapest

Lengyelne, Molnár Tünde (2022): *A könyvtárak digitális ökoszisztémája*. Gondolat Kiadó, Budapest

Pölcz, Ádám (2021) *Hallgatólagos tudás az anyanyelvi nevelésben. A gyermekirodalom szerepe a nyelvi tudatosság kialakításában*. Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat 1/99–114. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2021.1.99.114> Hallgatólagos tudás az anyanyelvi nevelésben. A gyermekirodalom szerepe a nyelvi tudatosság kialakításában megtekintése (elte.hu)

Pölcz, Ádám (2022) *A disszociatív érvelés szerepe a kritikai gondolkodás fejlesztésében* Magyar Tudomány 7/852–60. <https://doi.org/10.1556/2065.183.2022.7.2>

Schirm, Anita (2013) *Történetmesélés a sorozatreklámokban*. In: Tóth Szergej (szerk.): Társadalmi változások – nyelvi változások: Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében: a XXII. MANYE-kongresszus előadásai. Szegedi Egyetemi Kiadó. Szeged–Budapest. 151–4.

Szőcsné, Antal Irén (2022): *Anyanyelv-varázs 430 nyelvi fejtörő és rejtély*. Tinta Könyvkiadó, Budapest

Szőcsné, Antal Irén (2024): *Szókincsfejlesztő munkafüzet - Játékos szókincsbővítő feladatok a 3-6. évfolyam számára* Tinta Könyvkiadó, Budapest

Szűts, Zoltán 2020. A digitális pedagógia elmélete. Budapest: Akadémiai Kiadó.
<https://doi.org/10.1556/9789634545859>

Tolcsvai Nagy, Gábor 2015. Mi köze van a diáknak a nyelvtanhoz, avagy a tárgygyá tett nyelv visszahumanizálása az oktatásban. Iskolakultúra 25/7–8: 18–27.

Mellékletek

Melléklet 1, nyelvi játékos feladatok

Megfejtelt szavak. Megadunk két meghatározást, melyek megfejtései egy betűben különböznek egymástól. A megfejtés második szavát úgy kapjuk meg, hogy az első elé még egy betűt illesztünk. A feladat helyes megoldásához a meghatározásnak megfelelő mindkét szónak el kell hangoznia. Minden helyes szó pár 2 pontot ér, a megfejtésre 30 másodpercet van! *Példa: esőn áll didereg Megoldás: ázik, fázik*

1. fém – romlott	vas avas
2. vércsatornát – imád	eret szeret
3. könyörgés – nem göröngyös	ima sima
4. alacsony rangú – víziállat	al hal
5. arcrész – repül	áll száll

Névbújócska Minden helyes válasz 1 pontot ér. Villámkérdés, azonnal kell rá válaszolni, Arról szólnak a hírek a rádióban, hogy jön az ár Pádon is.

Nagyon kényelmes bútor ez a kanapé természetesen meg is veszem!

Álszavak Az első szó utolsó szótagja megegyezik a második szó első szótagjával. A két szót egybeolvasva megkapjuk a megoldást. A megoldásért csak akkor jár pont, ha az összevont alakot írjátok a kipontozott helyre! 2 pontot ér minden helyes megoldás. A megfejtést 5 perc alatt kell leírni! *Példa: hét eleji vezető Megoldás: hétfőnök*

1. jelvény hova	címerre
2. folyik találka	csurrandevú
3. siklik szirt	csúszikla
4. táplálék egész	ételjes
5. erkölcsan szeretetünnep	etikarácsony
6. ékesítő pénzalap	díszítőke
7. malac noszogat	disznógat
8. módi kötözőgyapot	divatta
9. érdes felület pénz	durvagyon
10. mennybolti kecske	égida

Dupla (szavanként 1 pont.) Az első meghatározásnak megfelelő szó szótagjainak megcserélésével megkapjuk a második meghatározáshoz illő szót. Megoldásként mindkét meghatározás megfejtését be kell írni. *Példa: állóvízi – veszekedés Megoldás: tavi, vita*

1. mongolok egyik vezére –rézfúvós hangszer	Batu tuba
2. tette – ronta (mindkettő régies hangalak)	tevé véte
3. háziállat – pusztulásba	barom romba
4. gólyahang –rovar	kelep lepke
5. dohányzási eszköz - nagyapó	pipa papi

Igei szólások. Az alábbi szólások esetében egy ige hiányzik. A feladat ennek az igének a behelyettesítése és ezáltal a helyes szólás megfejtése. Minden jó válasz 2 pontot ér. 30 mp áll rendelkezésre a szólás kitalálására. 720 mp

1.,mint a kefekötő.	iszik
2.,mint a borraivaló.	lemarad
3., mint a fakutya.	nevet/vihog
4., mint a nyárfalevél.	reszket/remeg
5., mint a rétestészta.	nyúlik

Tulajdonságok. Olyan szólásokat keresünk, amelyek az adott tulajdonságot fejezik ki egy-egy állatnévvel. Minden tulajdonsághoz csak egy szólást kell írni, aki két vagy több szólást ír 0 pontot kap, hogy kizárjuk a tippelést. Fontos az is, hogy ne az állatnevet, hanem a közmondást írjátok le.

Példa: alamuszi Megfejtés: Alamuszi macska nagyot ugrik.

1. ravasz	Ravasz, mint a róka.
2. gyáva	Az egérlyukba is bebújna,
Gyáva kukac/nyúl.
3. erős	Erős, mint a bika/bivaly/marha.
4. jólelkű, szelíd	A légynek sem tud ártani.
Szelíd, mint a galamb. Szelíd, mint a kezes bárány.
Galambepéje van.
5. sovány	Sovány, mint a téli nyúl/agár.

Csacsi-pacsi. (szópáronként 2 pont). A meghatározások alapján olyan szókapcsolatokra kell rátalálni, amelyek csak a kezdőbetűjükben különböznek egymástól. Az egyik szó minden esetben egy állatot rejt. *Példa: írunk rá, emlősállat Megfejtés:papír, tapír*

Megfejtés:

1. bolondos, kecskeféle kérődző	kerge, zerge

2. lumpoló, fogasféle	züllő, süllő
3. himbálódzó, ausztráliai kutya	ringó, dingó
4. lusta, menyétféle	rest, nyest
5. lágyan zümmögő, poszméh	bongó, dongó
6. színehagyott, gólya	fakó, cakó
7. világtalan, tibeti marha	vak, jak
8. pedagógusi, énekes madár	tanári, kanári
9. fecsegő, cica	csacska, macska

Szóköz hiány. Olyan értelmes szót keresünk, amelyet ha beírunk a kipontozott részre, egy újabb értelmes szót kapunk. A kipontozott résznél a pontok száma megegyezik a megfejtendő szó betűinek számával. Minden helyes megoldás 2 pontot ér, vagyis 20 pontot lehet szerezni.

5 perc gondolkodási idő áll rendelkezésre! Példa:hit...adás (rész) Megoldás: hittagadás

1. bel.....ket (esővédő)	eresz
2. pi.....odik (álarc)	maszk
3. du...kodik (fejszörzet)	haj
4. egy...ábos (testtáj)	has
5. ki...araz (hím birka)	kos
6. isko...ott (sok betegség velejárója)	láz
7. ve....dés (játékfajta)	teke
8. s...enger (rosszat tesz)	árt
9. ha...idő (szélesre nyit)	tár
10. csip.....ő (elegyít)	kever

Szóalkotás rendszámtáblák betűiből. A következő feladatban a magyar rendszámtáblák betűit adjuk meg, és ezekből kell kitalálni, hogy az adott gépjármű sofőrje milyen tulajdonsággal rendelkezik. A tulajdonságot úgy kapjuk meg, hogy a rendszámtáblán szereplő három betű közé 1-1 újabb betűt illesztünk, azaz az 1. és a 2. betű közé betoldott hang adja meg a tulajdonságot. Minden helyes megoldás 2 pontot ér a gondolkodási idő: 30 mp. *Példa: JZN. Megfejtés: józan.*

1. GOS	gyors
2. BTR	bátor
3. MSS	mesés
4. LMA	lomha
5. GRG	görög
6. OOS	orosz

7. OAZ

olasz

8. AGL

angol

Palindromok A meghatározás visszafelé olvasva is ugyanazt a szót adja. A megoldásra 30 másodpercet van, minden helyes szó pár 1 pontot ér!

Példa: ébredek Megoldás: kelek

1. népnév	görög
2. téli sporteszköz	bob
3. lelkész	pap
4. Anca	Anna
5. vízinövény	sás
6. bébiétel	pép
7. földművelő eszköz	eke
8. ha szer, akkor segít	gyógy
9. pusztít	zúz

Homonimák. Olyan azonos alakú szavakat keresünk, melyek mindkét meghatározásnak megfelelnek. Minden helyes megoldás 3 pontot ér. Fél perc áll rendelkezésre, hogy a választ megadják. *Példa: diplomáciai képviselő - jön utánam Megoldás: követ*

1. volt bátorsága, mivelhogy	mert
2. széjjelzúzó, oszmán	török
3. újból, megró	megint
4. belső szerv, dohányzik	szív
5. vágtam, menyétféle ragadozó	nyestem
6. a Nap teszi, ételt készít	süt
7. ruhadísz, piros bogyó	csipke
8. nyílvesző tokja, barátilag szól hozzá	tegez
9. láng, varr	tűz
10. vízparti fa, összeállít	fűz

Szóelőke. A megadott szavak közös előtagját keressük. Megoldásként az előtagot kell megadni. A helyes válasz 2 pontot ér. A válaszadási idő: 20 másodperc.

Példa: -dinnye, -tigris, -víz, -nő, -sírok

Megoldás: király

1. -szöcske, -sátor, -fakadás	lomb
2. -hagyma, -hálózat, -föld	fok
3. -keleti, -tűz, -dinnye	görög

4. -sonka, -park, -selyem	gép
5. ház, őr, csinálás	rend
6. őr, tan, érzék	nyelv

Szóvéghmutató. A szavak végére ugyanazt az utótagot kell tenni. Olyan utótagot keresünk, mely mindhárom szóhoz hozzáilleszthető. A megoldás, tehát mindig a közös utótag. A helyes válasz 1 pontot ér és 20 mp a gondolkodási idő. *Példa: becsület-, ét-, házi- Megoldás: rend*

1. nap-, szégyen-, olaj-	felt
2. talaj-, ár-, láb-	víz
3. gyufa-, virág-, céna-	szál
4. táj-, tér-, fény-	kép
5. űr-, hon-, láz-	lap
6. élet-, túl-, hő-	erő
7. etető-, törvény-, hinta-	szék
8. forgó-, hát-, bukó-	szél
9. lepke-, csirke-, kéz-	fogó
10. jel-, zár-, vég-	szó
11. lánc-, felvonó-, függő-	híd
12. haj-, gép-, kötő-	tű

Szóösszesadás. Azt a szót keressük, amely az egyenlet mindkét oldalához illik. Minden megoldással 2 pont szerezhető, a megfejtésre 30 másodperc áll rendelkezésre! *Példa: pázsit + darab = szerszám Megoldás: fűrés*

1. házas + valós dolog = nőnemű	nőstény
2. nem fő + növény = görög betű	alfa
3. időszak + kérdőszó = dorgál	korhol
4. evőeszköz+ruhát tisztít=közlekedési eszköz	villamos
5. átkelőhajó+értelem=kompos	révész
6. ételt készít + eme + nyílás a jégen = étel	főzelék
7. felső végtag + névelő + alsó végtagé = zöldségféle	karalábé
8. díszítő	elem+eszköz+elme=
drágakövekkel foglalkozó szakember	ékszerész
9. penna+kopasz+álló víz=íróeszköz tároló	tolttartó
10. lámpa+javít+személyes	névmás=elektronikával
foglalkozó szakember	villanyszerelő
11. fogaival	őröl+régi+autók
	alkatrésze=nyúlékony
	ízesített

élvezeti cikk

rágógumi

12. hím állat+tarifa+gömalakú játék=sporteszköz

kosárlabda

Híres ember A meghatározásokhoz, idézetekhez illő nagy magyar személyiségeket keressük.
A megfejtés a személy neve.

Példa: A nyelvművelés nagyasszonya Megoldás: Péchy Blanka *Megoldás:*

1. a Szőke Szikla (1941)	Mészöly Kálmán
2. a nemzet prókátora (1803)	Deák Ferenc
3. a szófiai tuskirály (1948)	Hegedűs Csaba
4. a Balaton festője (1883)	Egry József
5. a visegrádi remete (1818)	Görgey Artúr
6. a poeta doctus (1883)	Babits Mihály
7. a második honalapító (1206)	IV. Béla
8. a nyitrai fejedelem (1260 körül)	Csák Máté
9. az állam első szolgája(1741)	II. József
10. A királyi fenség főkapitánya (1407 körül)	Hunyadi János

Melléklet 2, történetmesélés módszerével alkalmazott tanulás

A három morfématestvér és a szófajok

Egyszer réges-régen a szófajok birodalmában, mondattanon innen, alaktanon túl élt három morfématestvér. A Jel, a Rag és a Képző. Nagyon jó barátságban voltak egymással, és persze a szófajok népes családjával is. Egyszer azt mondta a többieknek Képző, a legidősebb, egyben a legbölcsebb a 3 testvér közül: azt javaslom, hogy tegyük próbára tudásunkat, döntsük el, melyikünk a leghasznosabb tagja a világnak. Rag a középső fivér azonnal ráállt a dologra, de Jel öccsüket egy kicsit még győzködni kellett, neki ugyanis kevés volt az önbizalma. Azt hitte, hogy ő sokkal kevesebb tudással bír, és bátyai bármilyen versenyben könnyedén legyőzik. Azonban végül mindhárman megállapodtak abban, hogy a szófajok segítségével megvívják a maguk „párbaját”. A cél az volt, hogy melyikük tud többféleképpen az adott szófajhoz illeszkedni. Először a főnév jött velük szembe. Megszólította a képző: én bizony át tudlak téged alakítani, hogy megváltoztathasd a jelentésed, esetlegesen még a szófajod is. Vegyük az asztal főnevet. Asztali, asztalos. Ez mind semmi, mondta a rag, hiszen asztalhoz, asztalnak, asztalról, asztalt, asztalban, asztalra és még sorolhatnám mennyi féle raggal tudom ellátni ezt a főnevet. A jel csak annyit mondott szipogva, hogy asztalok, asztalai, asztalom, asztalé. Abban megállapodtak, hogy mindegyik jól tud illeszkedni a főnévhez, mint szófajhoz.

Ahogy mentek, mendegéltek a főnév után eléjük pattant egy melléknév. Na ti testvérek, vajon velem mit kezdtek. Nekem könnyű a dolgom – jött elő a farbával rögvést a képző. Vegyük a szép szót. szépség, a ség képzővel azonnal főnévvé varázsolom. De ott az ít képző, amivel meg ígét csinállok belőle: szépít vagy az ül, szépül. Na jöjjön valaki utánam! Azért a jel sem akart lemaradni mögötte. Azonnal mondta, hogy a fokjelekkel bizony átalakítalak én is szebb, legszebb, legeslegszebb. A középfok, felsőfok és túlzófokjelekkel. Mint látjátok, ebben oly különleges vagyok, hogy utóbbi kettőnél, nemcsak a szóvégen vagyok ott, hanem az adott szó elején is, na ezt csináljátok utánam, ha tudjátok! A rag csak nézett ki az okos fejéből és így szólt: lehet, hogy én nem vagyok ott a szavak elején, de végén annál többször vagyok jelen. Szépnek, szépre, széppé, széphez, szépről....Soroljam még? – szegezte a kérdést testvéreihez. A többiek bólintottak és megállapodtak abban, hogy mindegyikük szerepe éppúgy fontos a melléktnevek esetében is. Azért a próba végére maradt még egy szófaj, mégpedig az ige, Megint a képző szólította meg őt először. Bizony az igéből én is tudok képezni más szófajt, például a dolgoz igéből főnévi igenevet, hiszen ott a dolgozni szó, mely egyszerre rendelkezik főnévi és igei tulajdonságokkal, vagy melléktnevi igenevet és főnevet, az ó-val dolgozó. Ebben az esetben a mondat értelméből derül csak ki, hogy melyik szófajt képeztem. Ő egy dolgozó ember. Péter a legeredményesebb dolgozó az üzemben. És ott vannak még az igeképzőim is a gat-ból dolgozgat, hat-ból dolgozhat, vagy tat képzőből a dolgoztat. Az ige, a rag és a jel, csak csodálkoztak ezen. A jel azonban előpattant és rögvést mondta a magáét. Hol marad akkor az igeidő, meg az igemód, hiszen ezek csakis tőlem függnék. Dolgozott, dolgozni fog, itt még egy segédigét is segítségül tudok hívni. De ott vannak az igemódok, a dolgozna, vagy a dolgozz – kiáltotta. A rag, aki eddig csak hallgatta őket most előállt: igen, mind igaz, amit mondtatok, de hol marad akkor az igeragozás? Dolgozom, dolgozol, dolgozik, dolgozunk, dolgoztok, dolgoznak? Arról nem beszélve, hogy ennek van alanyi és tárgyas típusa is. Na lám kiderült, hogy ezeknél a szófajoknál mindegyiknek ugyanolyan fontos a szerepe. Így a testvérek nem méltatlankodtak tovább, hanem békében éltek egymással és a szófajokkal. Ha a három morfématestvér több szófajjal is találkozott volna, az én mesém is tovább tartott volna.

Melléklet 3, szerepjátékos feladatok

Szólások körülírása. A következő feladat során minden csapatból egy versenyző húz egy szólást, vagy közmondást úgy, hogy csak a zsűrinek mutatja meg. Ezt a szólást kell körülírnia oly módon, hogy a szólásban, vagy közmondásban szereplő szavak nem hangozhatnak el. A másik három csapattag feladata, hogy az elhangzott információk alapján 1 perc alatt kitalálja,

hogy mely közmondás vagy szólás szerepelt a papíron. A helyes megfejtés 3 pontot ér. Ha a csapat részéről 20 mp-en belül hangzik el a helyes megfejtés, akkor további kettő, ha 21-40 mp között, akkor plusz egy pont adható.

Szólások

Egyszer volt Budán kutyavásár.

Itt van a kutya elásva.

Ebül szerzett jószág ebül vész el.

Alamuszi macska nagyot ugrik.

Addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik.

Amilyen a mosdó, olyan a törülköző.

Éhes disznó makka álmodik.

Sok lúd disznót győz.

Hasára süt a nap.

Nyúlik, mint a rétestészta.

A jó bornak nem kell cégér.

Olcsó húsnak híg a leve.

Szólások elmutogatása. A következő feladat során minden csapatból egy versenyző húz egy szólást, vagy közmondást úgy, hogy csak a zsűrinek mutatja meg. Ezt a szólást kell elmutogatni a másik három csapattagnak, úgy, hogy közben nem beszélhet. 1 perc áll a többi csapatag rendelkezésére, hogy kitalálja az adott szólást. A helyes megfejtés 3 pontot ér. Ha a csapat részéről 20 mp-en belül hangzik el a helyes megfejtés, akkor további kettő, ha 21-40 mp között, akkor plusz egy pont adható. Játékidő: kb. 10 perc 2 kör kész

Szólások

Jó bornak nem kell cégér.

Átesett a ló túlsó oldalára.

Nem esik messze az alma a fájától.

Öntsünk tiszta vizet a pohárba!

Új seprű jól seper.

Jobb félni, mint megijedni.

Olcsó húsnak híg a leve.

Vaj van a fején.

Vak vezet világtalan.

Szemet szemért, fogat fogért.

Szituációs játék. A most következő feladatban egy mesét kell írnotok és előadnotok melynek címe: Az anyanyelv és az Égig érő paszuly.

Mindegyik csapatnak megadunk 5-5 szót, amelynek szerepelnie kell a 2 perces mesében. A helyszín szabadon választható. Lényeges, hogy szerepeljen a paszuly köznyelvi megfelelője, mely, amennyiben elhangzik 2 pontot ér. Fontos azonban az, hogy minden csapattagnak szerepelnie kell a produkcióban, az öt szót pedig a papíron megadott sorrendben szükséges szerepeltetni. Ha egy-egy szó többször hangzik el, akkor is csak egy pont jár érte. A zsűri 1-10 pontozza a produkciókat. A zsűri itt a kreativitásért, a szabad előadásmódért, a szellemességért, a nyelvi leleményességért, továbbá a csapatszellemért (minden csapattagnak volt szerepe az előadásban) is adhat pontot. Az értékelésnél fontos szerepet kapnak a nyelvi és a nem nyelvi elemek, vagyis a gesztusok is. A szavak használatáért pedig maximum 10 pont adható, amennyiben minden szó a megadott sorrendben szerepelt a 2 perces mesében legalább egyszer. A szavak ragozott állapotban is szerepelhetnek, de képzővel ellátva már nem. Fontos azonban az is, hogy a produkció első percének végén egy újabb szót mondok be, melyet 30 mp-en belül szerepeltetni kell a szituációban, amiért további 3 bónuszpont adható. Ez a szó raggal és jellel ellátva szerepelhet, de képzővel ellátva már nem. A cédulán szereplő utolsó szónak, ha a köznyelvi megfelelője is elhangzik, akkor újabb 5 pont adható. Így összesen 25 pont adható erre a feladatra. Felkészülési idő: 6 perc. Az előadási idő: 2 perc.

Szavak:

1. 1. hangfal 2. írólap 3. bizalmas 4. jegesmedve 5. csillagász bónusz szó: gombóc
2. 1. porszívó 2. ceruza 3. irgalmas 4. zsiráf 5. fodrász bónusz szó: torta
3. 1. mosógép 2. olló 3. agyafúrt 4. foka 5. szobrász bónusz szó: gyurma
4. 1. kávéfőző 2. kés 3. oktondi 4. róka 5. borász bónusz szó: kakaó
5. 1. gáztűzhely 2. radír 3. jóságos 4. farkas 5. szabó bónusz szó: csiga
6. 1. radiátor 2. tolltartó 3. szerelmes 4. borz 5. cipész bónusz szó: palacsinta

Szólánc a melléknevekkel. Feladatunk során a résztvevő csapatok minden tagja játszik, mert csak akkor jár a pont. A csapattagoknak szóláncot kell alkotniuk oly módon, hogy az első csapattag kezd és a következő csapattag az előző szó utolsó betűjével kezdi a következő szót, melynek kimondására 2 mp-e van. A nehezítés annyi, hogy a szavak szófaja csak melléknév lehet és minden melléknév csak egyszer hangozhat el. A játék addig tart, amíg valamelyik csapattag nem hibázik, vagyis túllépi az időt, vagy nem mond szót, esetleg nem melléknevet mond, vagy ugyanazt a szót másodszor szerepelteti. Az első szó szabadon választható.

Minden lezárt kör 2 pontot ér, tehát minden csapat annyiszor két pontot szerez, ahányszor a 4. csapattag is kimondta a melléknevet.

5. Hotel portás. A játék két szereplőből áll a hotel portásból és a szálloda vendégéből. A vendég kap egy szituációt, amit el kell mutogatnia a hotel portásának, anélkül, hogy megszólaljon. Ebben a játékban csak a portás beszélhet, tehet fel kérdéseket, ám erre a vendég csak non verbális kifejezésekkel reagálhat. A feladat az adott szituáció kitalálása. Időkorlát ebben a feladatban nincs. 7

Szituációk

1. A szálloda szobájában elromlott a lefolyó, kérem hívjon egy szerelőt, hogy megjavítsa!
2. Szeretnék két színházjegyet a Rómeó és Júlia mai előadására, kérem szerezzen jegyeket!
3. Egy foka fekszik a fürdőkádban, kérem hívja az állatkertet, hogy szállítsák el az állatot!